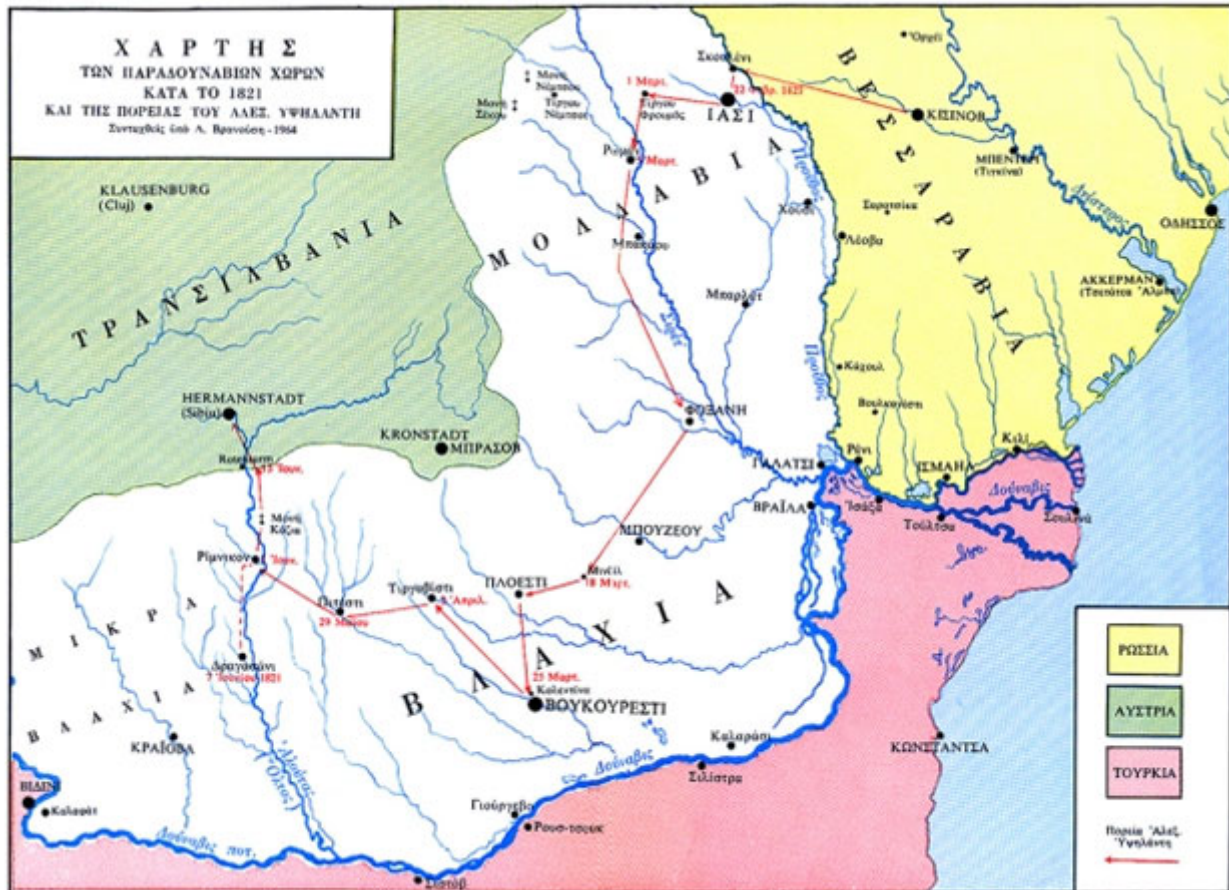

Η Έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης στο Ιάσιο- Πώς “συνδέεται” η IMM Βατοπαιδίου;

/ Ιστορία - Εθνικά Θέματα

Του Στέργιου Ζυγούρα

Η γνωστή φράση της ιστορίας “Ο Αλέξανδρος Υψηλάντης διέβη τον Προύθο” σημαίνει “Η Επανάσταση αρχίζει”. Ναι, αλλά πώς θα πρέπει να εννοήσουμε την φράση; Τι σημαίνει κατά λέξη και κατά (πρωταρχικό) νόημα; Σημαίνει ότι ο Υψηλάντης περνά από την ρωσική Βεσσαραβία στην ρωσο-οθωμανική Μολδαβία, άρα:

- 1) Η Επανάσταση σχετίζεται οργανωτικά με την Ρωσία
- 2) Η Επανάσταση ξεκινά από τα πριγκηπάτα της Μολδαβίας και της Βλαχίας

Το πρώτο διαψεύδεται πανηγυρικά μετά από ελάχιστες εβδομάδες. Άρα, είτε ο Υψηλάντης τρελάθηκε, είτε συνέβη κάτι που δεν ήξερε ή που δεν υπολόγιζε καλά. Το δεύτερο αρχικό συμπέρασμα έχει να κάνει με την ταυτότητα της Επανάστασης.

Δεν ξεκινά μια εξέγερση από έναν χώρο που είναι τελείως άσχετος, άρα ο επαναστατικός στόχος φαίνεται κατ' αρχήν να ορίζεται πολυεθνικά και όχι εθνικά.

Ως προς το πρώτο: Ο Υψηλάντης είναι ο αρχηγός της Επανάστασης. Λαμβάνει μόνος του τις καίριες αποφάσεις; Προφανώς όχι. Βρίσκεται εν υπηρεσία (ρωσική) όταν περνά τον Προύθο, σχετίζεται με Ρώσους αξιωματικούς που τον βοηθούν και τα ιστορικά τεκμήρια μας αφήνουν την βεβαιότητα ότι ο τσάρος Αλέξανδρος γνωρίζει άριστα αυτό που θα αρνηθεί εκ των υστέρων. Ο Καποδίστριας που επίσης γνωρίζει τα πάντα (εκτός των άλλων, ήταν ο διοικητής της Βεσσαραβίας) θα συντάξει και την ανακοίνωση του τσάρου που αποκηρύσσει τον Υψηλάντη και το εγχείρημά του, δίνοντας έτσι την άδεια στον οθωμανικό στρατό να εισβάλλει στην αποστρατικοποιημένη Βλαχομπογδανία.

Ένα ακόμη γεγονός που θα πρέπει να λάβουμε σοβαρά υπόψιν είναι ότι ο Υψηλάντης έχει ορίσει ως σημείο έναρξης της Επανάστασης την Πελοπόννησο και ως ημέρα την 25η Μαρτίου. Ο απεσταλμένος του Παπαφλέσσας την ημέρα που ο Υψηλάντης περνά τον Προύθο, γράφει στον Ξάνθο εκφράζοντας την απορία του για το ότι παραμένει άφαντος. Επομένως, νέα δεδομένα μας παραπέμπουν στο γεγονός ότι η κήρυξη της Επανάστασης επιθυμεί να συσκοτίσει την προέλευση και τον στόχο της, αλλά, ταυτόχρονα θέλει να δώσει τις απαιτούμενες δόσεις θάρρους και ορμής σε μια δύσκολη, μοναχική εκκίνηση. «Μια μεγάλη δύναμη με ακολουθεί» λέει ο Υψηλάντης, πλην, η δύναμη αυτή θα εμφανιστεί με καθυστέρηση 8 ετών (ρωσοτουρκικός πόλεμος 1828-29), λίγο αφού ο Υψηλάντης ξεψυχήσει στην Βιέννη και ο Καποδίστριας αναλάβει την διοίκηση του -ακαθόριστου ακόμα- κράτους. Ο Αρχηγός δεν είναι εντάξει στο ραντεβού του. Πάει σε άλλη περιοχή και νωρίτερα από την καθορισμένη ημερομηνία. Πώς εξηγείται αυτό;

alex_ypsilanti Στο αρχείο του Ξάνθου υπάρχει γράμμα που δεν το περιέλαβε στα Απομνημονεύματά του (1845) και στο οποίο δεν σημειώνεται αποστολέας και παραλήπτης, αλλά μπορούμε με απόλυτη βεβαιότητα να το χρεώσουμε στον Εμμανουήλ Ξάνθο, γιατί την ίδια μέρα στέλνει επώνυμη επιστολή και στον Κουμπάρη με παραπλήσιο περιεχόμενο. Ο Ξάνθος από το Ισμαήλ της Βεσσαραβίας γράφει στις 19-3-1821: Ο Καλός (Αλ. Υψηλάντης) όμως διορισθείς Γενικός επίτροπος παρά της αρχής, και αρχιστράτηγος του ελληνικού έθνους, και εισακουσθείς μετά του φιλανθρώπου (τσάρου Αλέξανδρου) και του ευεργετικού (Καποδίστρια), έλαβεν διαταγήν να κινήση φανερά δια της Δακίας (Αρχείο του Εμμανουήλ Ξάνθου, Ι.Ε.Ε.Ε., τ. Γ', σ. 152). Στην επιστολή της ίδιας ημερομηνίας προς τον Κυριακό Κουμπάρη ο Ξάνθος γράφει το ίδιο με άλλα λόγια: ότι ο Υψηλάντης ξεκίνησε από το Κισινόβιο (πρωτεύουσα της Βεσσαραβίας) την 21η Φεβρουαρίου «λαβών ανωτέρας διαταγάς» (ό.π. σ. 158). Στην Απολογία του

(1837) ο Ξάνθος αποκρύπτει αυτή την πληροφορία, αφού δεν θα μπορούσε να δικαιολογήσει πώς γίνεται ο Γενικός Επίτροπος και αρχιστράτηγος του Ελληνικού έθνους να λαμβάνει και να εκτελεί διαταγές άνωθεν. Η διατύπωσή του είναι προσεκτική: «...ο Υψηλάντης αλλάξας σχέδιον δι' άλλας εισέτι και αγνώστους εις το κοινόν αιτίας και δια να τραβήξη όλην την προσοχήν και τας δυνάμεις του εχθρού προς τα μέρη του Δουνάβεως, αποφάσισε την έναρξιν του πολέμου από την Μολδαβίαν». Στο Υπόμνημα (1835), δεν κάνει λόγο για το θέμα, ενώ το 1845, στα Απομνημονεύματα ο Ξάνθος λέει ότι επειδή ο Υψηλάντης βιάστηκε, η Επανάσταση ξεκίνησε χωρίς τα απαιτούμενα χρήματα. Μια ακόμη μαρτυρία μιλάει για γράμμα που αναγκάζει τον Υψηλάντη να κινηθεί: «Ο Υψηλάντης, τας διατριβάς έχων εις Κισινόβιον λαμβάνει την 17ην Φεβρουαρίου, Πέμπτη εσπέρας, ταχυδρόμον από το Τροπάου με γράμματα προς αυτόν, και αποφασίζει μετά τούτο ευθύς την έξοδόν του δια Μολδαβίαν...».

Η μαρτυρία ανήκει στον Αθανάσιο Ξόδιλο και είναι πρωτογενής. Ο Ξόδιλος προσθέτει ότι αμέσως ο Υψηλάντης τον στέλνει να μεταφέρει γράμματα στον Βασίλειο Καραβιά που βρίσκεται στο Γαλάτσι. Αποστολέας του γράμματος από το Τροπάου δεν μπορεί να είναι άλλος από τον Καποδίστρια. Ο Υψηλάντης αρνείται τα ανωτέρω, λέγοντας ότι άλλοι λόγοι τον ανάγκασαν να επισπεύσει την ημερομηνία έναρξης της Επανάστασης. Ωστόσο, ως ετοιμοθάνατος, απευθύνεται γραπτά στον τσάρο Νικόλαο και επικαλείται την μαρτυρία του Καποδίστρια για να εξηγήσει ότι δεν έκανε του κεφαλιού του. Ως προς τον (βεβιασμένο) χρόνο έναρξης της Επανάστασης, τον αποδίδει στη χρονική συγκυρία των Επαναστατικών κινημάτων στην Ιταλία. Στον Καποδίστρια καταλογίζει μόνον το ότι έγινε αιτία να μην μάθει ο τσάρος όλες τις λεπτομέρειες του σχεδίου του και το ότι ξεκίνησε την Επανάσταση χωρίς να παραιτηθεί πρώτα από τον ρωσικό στρατό. Λέει επίσης ότι λυπάται, γιατί ο τσάρος πίστεψε στο Λάυμπαχ τις πλαστές επιστολές του Μέττερνιχ, σύμφωνα με τις οποίες ο Υψηλάντης βρισκόταν σε συνεννόηση με τους φιλελεύθερους του Παρισιού. Στην επιστολή περιλαμβάνεται και η εξής παράγραφος:

Βρίσκομαι σε αδυναμία να παρουσιάσω στην αυτοκρατορική σας μεγαλειότητα αποδείξεις για την αλήθεια της αφήγησης που υποβάλλω ενώπιόν σας υψηλότατε, δεν είμαι σε θέση παρά να σας δώσω το λόγο της τιμής μου και να εμπιστευτώ στο λόγο της τιμής του κόμη Καποδίστρια, κι επομένως στη μαρτυρία του για την ακρίβεια και την προσήλωσή μου στην αλήθεια. Δεν είναι δυνατόν να την κρύβει κανείς όταν αντιμετωπίζει το θάνατο κατάματα και θάταν ο χυδαιότερος των ανθρώπων αν τολμούσε να εξαπατήσει τον μονάρχη του τη στιγμή που περιμένει απ' αυτόν χάρη για τον εαυτό του και ένα μέλλον λιγότερο σκληρό για τ' αδέρφια του που παρασύρθηκαν σ' αυτό το εγχείρημα από μένα. (Ιανουάριος 1828, μτφ.

Κώστα Βαλέτα)

Την παράγραφο αυτή παρέλειψε ο Ιωάννης Φιλήμων το 1859 στο Δοκίμιό του, όταν δημοσίευσε την επιστολή του Υψηλάντη. Η πρωτότυπη επιστολή (στα γαλλικά) δημοσιεύτηκε το 1999 από τους Gregori Arš και Κωνσταντίνο Σβολόπουλο (Correspondance inédite, 1816-1828). Μεταφρασμένη δημοσιεύτηκε από τον Κ. Βαλέτα το 2002 (Αλληλογραφία Υψηλάντη).

Ως προς το δεύτερο: Πέρασε λοιπόν τον Προύθο κάτω από αδιευκρίνιστες συνθήκες ο αρχηγός της Επανάστασης. Και μετά; Ποια είναι τα επόμενα στοιχεία που πιστοποιούν τον εθνικό ή υπερεθνικό χαρακτήρα της Επανάστασης; Είναι η τελετή στο Ιάσιο, τότε πρωτεύουσα της Μολδαβίας, δυο μέρες αργότερα, 24 Φεβρουαρίου 1821 (26 λέει ο Φιλήμων, οι προκηρύξεις έχουν ημερομηνία 24-2-1821). Στην Εκκλησία των Τριών Ιεραρχών γίνεται ο αγιασμός της Επανάστασης. Ο μητροπολίτης Βενιαμίν περιζώνει το σπαθί στον Υψηλάντη υπό τον ψαλμό του Δαβίδ «Περίζωσε την ρομφαία σου». Η σημαία είναι τρίχρωμη, τα σύμβολα είναι ο Σταυρός, η επιγραφή ΕΝ ΤΟΥΤΩ ΝΙΚΑ, ο Φοίνικας, η επιγραφή «Εκ της τέφρας μου αναγεννώμαι» και οι εικόνες του Αγ. Κωνσταντίνου, της Αγ. Ελένης και του Αγ. Γεωργίου (περιγραφή του Ξάνθου, αυστριακή αναφορά, Φιλήμων).

Η κεντρική προκήρυξη του Υψηλάντη είναι αμφίσημη. Στο «Μάχου υπέρ Πίστεως και Πατρίδος» ο Υψηλάντης καλεί τους Έλληνες στα όπλα κατά μίμησιν των λαών της Ευρώπης, αλλά τους καλεί μαζί με τους αδελφούς Σέρβους και με το προς την ιεράν Θρησκείαν Σέβας να υψώσουν το σημείο του Σταυρού για να συντρίψουν τους εχθρούς «Πέρσες». Σε άλλη προκήρυξη της ίδιας μέρας απευθύνεται στους εντόπιους Γραικούς (δηλαδή στους ελληνόφωνους) και εκεί δηλώνει ξεκάθαρα ότι Έλληνες είναι όλοι οι χριστιανοί: οι Πελοποννήσιοι, οι Ηπειρώτες, οι Θεσσαλοί, οι Σέρβοι, οι Βούλγαροι, οι νησιώτες. Στην προκήρυξη αυτή γίνεται αναφορά και στο σύμβολο της Επανάστασης: στον Φοίνικα των Ελλήνων. Αυτόν που θα καταργήσει η πλευρά του Μαυροκορδάτου και θα επαναφέρει το 1829 ο Καποδίστριας.

Τα σύμβολα της Φιλικής Εταιρείας, του Ιερού Λόχου, καθώς και ο όρκος των Ιερολοχιτών δεν αφήνουν περιθώρια παρερμηνείας για τις προθέσεις της Επανάστασης των Χριστιανών*. Ωστόσο, την ερμηνεία αυτή θα διαψεύσει ο Πατριάρχης, που, ως ηγέτης των Ορθοδόξων, θα αποκηρύξει την Επανάσταση. Την κίνηση αυτή έχει προβλέψει ο Υψηλάντης. Δεν θεωρεί τον εαυτό του αφορισμένο, δεν διαμαρτύρεται κατά του Πατριαρχείου. Μάλιστα, έχει ειδοποιήσει προκαταβολικά τον ελλαδικό χώρο να μην την λάβει υπόψη του (πράγμα που έκανε το 1805). Ο Σουλτάνος θα κρεμάσει στον απαγχονισμένο Πατριάρχη Γρηγόριο Ε΄ την αιτία της εκτέλεσής του: ο Πατριάρχης όχι μόνον δεν ειδοποίησε την οθωμανική διοίκηση για όσα ήξερε, αλλά ο ίδιος μετείχε -πιθανότατα ως αρχηγός-

στην συνωμοσία της Φιλικής Εταιρείας.

Η διπλή υπερεθνική αποκήρυξη της Επανάστασης (ο τσάρος ήταν και αρχηγός της ρωσικής Εκκλησίας) θα γίνει αφορμή διεκδίκησής της στο νότιο τμήμα της από την εθνική παράταξη (Μαυροκορδάτος, Νέγρης, Καρατζάς, Φαρμακίδης, Τρικούπης...). Όμως η υπερεθνική πλευρά (Κολοκοτρώνης, Καραϊσκάκης, Τζαβέλλας, Μεταξάς, Ρώμας...) θα καταφέρει το 1827 (μετά από δύσκολους ελιγμούς) να εκλέξει αρχηγό του υπό ίδρυση κράτους τον αφανή ηγέτη της Επανάστασης, τον Ιωάννη Καποδίστρια. Η άφιξή του στην Αίγινα θα συμπέσει με τον θάνατο του κατασυκοφαντημένου Υψηλάντη που θα θυσιαστεί, προκειμένου να επικρατήσει η Επανάσταση στον ελλαδικό χώρο.

Σημείωση του Αρχισυντάκτη: Αξιοσημείωτο είναι ότι τη σημαία της Ελληνικής Επανάστασεως στο Ιάσιο ευλόγησε ο Μητροπολίτης Ειρηνουπόλεως Γρηγόριος, ο οποίος υπήρξε μοναχός της Ιεράς Μεγίστης Μονής του Βατοπεδίου.